

- ג. ארגון ימי סיור לחברי מזכירות ומועצה במשקים;
  - ד. ביצוע ימי עיון וכנסי מגדלים באזורים השונים;
  - ה. הפעלת שולחנות מגדלים;
  - ו. הפקת עלון לארגון, להעברת מידע מקצועי ואחר, שיופץ לכל מגדל וחבר בארגון ויפורסם באתר הארגון.
- 2. סיוע בתקצוב, באמצעות:**
- א. מימון הדרכה ממשרד החקלאות;
  - ב. גיוס כספים להדרכה ולמחקרים ממקורות במועצת הצמחים.
- 3. הפצת הרעיון האורגני בקרב החקלאים והציבור הרחב באמצעות העיתונות החקלאית והכללית, במטרה:**
- א. להחדיר מודעות ציבורית לתוצרת האורגנית;
  - ב. לייצר "גאוות יחידה" בקרב המגדלים האורגניים.
- 4. יצירת שיתופי פעולה עם גופים חיצוניים דומים, כמו: אדם טבע ודין, רשות הטבע הגנים, המועצה לארץ ישראל יפה, קק"ל ועוד.**

אני מבקש לציין, כי בזמן הקצר שעבר מאז הכנת התכנית התחלנו לבצע חלקים גדולים שלה, ואנו רואים כבר תוצאות חיוביות ראשונות. ברור לחלוטין כי לצד התכנית יש לטפל בנושאים חשובים נוספים, כמו שיווק תוצרת אורגנית ודאגה לרווחת החקלאים ולפרנסתם, הנמצאים בראש מעיינינו. כולי תקווה שאכן נצליח לקדם את החקלאות האורגנית בישראל, שתהווה חלופה טובה לכל חקלאי שירצה להצטרף אליה. בהצלחה לכולם!

המשמעות העמוקה של החקלאות הביולוגית-אורגנית מריו לוי

החקלאות הביולוגית-אורגנית היא חלק בלתי נפרד מתפיסת עולם שרואה את הבריאה כיצירה אחת שלמה, כאשר כל פגיעה משמעותית בטבע פוגעת ביצירה כולה, ובעיקר בבריאות הקרקע, הצמח, בבעלי החיים ובאדם, וכן פוגעת באוויר ובמים.

המשך בעמוד הבא

תוכן עניינים

4 עצות מקצועיות לעונה 5 רשמי סיור בחקלאות האורגנית 8 פעילות בענפים האורגניים	1 דבר היו"ר דבר מנהל האגף המקצועי המשמעות העמוקה של החקלאות הביולוגית-אורגנית 2 משק חביביאן משק לדוגמא וחקלאי מצטיין 3 ביקור בתערוכת ביופאח 2015

"אורגני שלי" - פרסום הארגון לחקלאות ביולוגית אורגנית

רח' היסמין 1 רמת אפעל 52960

טלפון: 03-7361097/8 פקס: 03-7361103

מערכת: בני שמולביץ, אלי אהרון מזכירת מערכת: יפה אלפי-טל

יז"א: il.netvision.net@iboaa_אתר הארגון: www.organic-israel.org.il

דבר היו"ר

בני שמולביץ, יו"ר ההנהלה, הארגון לחקלאות ביולוגית-אורגנית

לפני כשלושה חודשים חזרתי למלא את תפקיד יו"ר הארגון, רק שהפעם המצב שונה. החזרה הייתה על רקע סיום תפקידו של רועי רבן, שהתמנה למרכז המשק של רמת דוד, ואליה הצטרפה הודעתו של המנכ"ל, רועי בורוכוב, על סיום תפקידו, הודעה שהגיעה בהפתעה גמורה. חזרתי, ולצערי גיליתי את המקום די ריק מפעילות ומחברים. בעזרת המזכירות שמנו לעצמנו יעד ראשון, החזרת הצבע לחיים, גם בכמות וגם באיכות.

למאמץ הצטרפו הרבה חברים טובים, ובעיקר צוות ההדרכה, שעליו אני שם את רוב הדגש. תקוותנו שנחזור לראות ולשמוע את החברים הרשומים וגם נחזיר חקלאים מהעבר הקרוב, בתקווה לצרף בהמשך הדרך חברים חדשים למעגל העוסקים בחקלאות האורגנית.

במהלך החודש האחרון בחרו חברי המזכירות ועדת מינויים, שתתחיל את עבודתה בזמן הקרוב. משימתם הראשונה תהיה למלא את שורות המזכירות והמועצה.

אחד השינויים המרכזיים שעברנו הוא כניסתו של אלי אהרון לנהל את ההדרכה המקצועית של הארגון, ועל כך ברכתי ליוזמתו של מאיר יפרח, מזכיר ארגון מגדלי ירקות. אלי ואני שינסנו מותניים והתחלנו לרקום פעילויות, כדי לממש את הכוונות שציניתי בתחילת דברי.

ביקרנו כל אחד בנפרד אצל מריו, כדי לקבל קצת דחיפה רוחנית ממייסד החקלאות האורגנית בישראל. מריו נאות לחזור ולשתף עמנו פעולה. אנו נמצאים בתקופה לא פשוטה, כאשר חקלאים הפסיקו את הגידול האורגני על רקע של בעיות שיווק וקשיי גידול.

אני תקווה שנצליח להרים יחד את הענף ולצאת לדרך חדשה, וכל זאת בעזרת כולנו, חקלאים, חברי מזכירות, מדריכים וכל מי שהחקלאות האורגנית חשובה לו ויקרה ללבו.

דבר מנהל האגף המקצועי אלי אהרון

קוראים יקרים, ברצוני לברך על הפקת הגיליון הראשון של "אורגני שלי" ואשמח לשיתוף-הפעולה שלכם, להצעת הרעיון האורגני קדימה.

בעקבות פרישתו של מנכ"ל הארגון, ד"ר רועי בורוכוב, קיבלתי על עצמי לקדם את הארגון לחקלאות אורגנית בתחום המקצועי ובתחומים נוספים.

היכרות שלי עם הארגון לימדה אותי מהן החוזקות והחולשות של הארגון כיום ואפשרה לי להכין תכנית עבודה, שתקדם ותיתן מענה בתחומים הבאים:

1. חיזוק הקשר בין הארגון לבין מגדלים באמצעות:

- א. ביקורים תכופים של המדריכים במשקי החקלאים;
- ב. הקדשת יום בשבוע לביקורים שלי במשקים;

משק חביביאן - משק לדוגמא וחקלאי מצטיין

ד"ר שירלי גזית, מדריכת גני ירק וגד"ש ומרכזת תחום הגנת הצומח

משק חביביאן הוא גן ירק אורגני משפחתי במושב הודיה שליד אשקלון. גן הירק הוקם בשנת 2007 על-ידי בועז חביביאן, אגרונום צעיר עם חזון, ומיכל, אשתו והרוח המכוונת.

עוד בצעירותו מילא בועז תפקידים במשק החקלאי המשפחתי. אביו

גידל שנים רבות ירקות עונתיים (בחורף - גזר וצנונית, בקיץ - פלפל וחצילים) לממכר בשוק המקומי.

בתחילת שנות ה-90, עם כניסת המשק הישראלי למשבר כלכלי עמוק, ניתנה גם על החקלאות בארץ מכה קשה: ירידה במחירי התוצרת החקלאית, צמצום תמיכת הממשלה בחקלאים ומשבר הקיבוצים והמושבים שקדם לכך גרמו לעלייה תלולה בריבית, וחקלאים התקשו לפרוע את חובותיהם ההולכים ותופחים. גם המשק של משפחת חביביאן נקלע לקשיים. בתקופה זו לקח בועז על עצמו את המשימה לחלץ את המשק מהמצב המורכב, וזאת בהיותו כבן 17 בלבד. חריצותו של בועז יחד עם החיבור לעבודת האדמה ולמשק המשפחתי הניעו את המהלך ולמעשה "הצילו את המצב".

במשך לכך בועז נתפנה להגשים את שאיפותיו שלו. הוא התגייס לצבא ושירת ביחידה קרבית. לאחר מכן עזב את המשק ועסק בעבודות שונות.

במקביל, בעת ביקוריו בבית, ניצתה בו מחדש הלהבה לעבודת האדמה ולבניית המשק מחדש. להבה זו טופחה במתינות ובעקביות לאורך השנים הבאות, בזמן שבועז חקר תחומי עניין וסקרנות נוספים. הוא החל בלימודי מדעי המחשב, אותם זנח לאחר זמן קצר לטובת לימודים בפקולטה לחקלאות ברחובות.

כל פעולותינו חייבות להיות מכוונות למניעה עד למקסימום של הפגיעות הללו.

לצערונו אנו חוטאים לעתים קרובות בלשונו בבואנו להסביר מהי החקלאות הביולוגית-אורגנית. אפילו מוליכי חקלאות זו נותנים הסבר מקוצר, פשטני, אשר אינו כולל את מלוא המובן של מעשינו ומחשבותינו. לעתים קרובות אנו מסתפקים בכך שאומרים כי תוצרת אורגנית היא נטולת רעלים. בהסבר כזה אנו טועים ומטעים את הציבור. הדבר הגרוע הוא שאין אנו מחנכים את הציבור ואת החקלאים שלנו לראות את החקלאות האורגנית במובנה הרחב והשלם, כפי שהיא במציאות.

המגמה הכללית של החקלאות האורגנית היא שמירה מקסימלית על איזון בכל מערכות הטבע, אוויר, מים, קרקע, צומח, בעלי-חיים, אדם, ובמידת האפשר אפילו לשפר אותם. לשם השגת מטרת אלו, אנו חייבים לשמר את כללי איכות הסביבה.

חייבים לחתור באופן מתמיד להבנה ולקיום לא רק של החוקים והכללים של החקלאות האורגנית, אלא תוך הבנה אקולוגית מה שיותר רחבה. על העוסק בחקלאות אורגנית, או במוצר אורגני, ועל המוסדות המטפלים בתחום זה להיות לא רק רגישים לטבע ולמה שנעשה בו, אלא גם להגן עליו, לאהוב אותו, להשתדל להבין אותו לעומקו ובכלל את מהותו.

השגיאה הגדולה של רובנו היא לראות רק את עניין השימוש בחומרי הדברה רעילים בחקלאות כדבר החמור ביותר. חשוב לדעת, שבחקלאות יש נזקים הבאים לידי ביטוי במשך הזמן על-ידי הפרת האיזון הטבעי והמשנים את פנימיות חיי הצמח, כמו למשל השימוש בדשנים כימיים, שהוכח כי הם משנים את האיזון בצמח. בכמה ניסיונות, שנעשו במרכז מחקר, הוכח שרקמת הצמח בחקלאות קונבנציונלית משתנה סימטרית לעומת צמח שגדל טבעי-אורגני. צמח שגדל בדרך אורגנית הוא כמו סם רפואי. מוצר אורגני הוא כיום יסוד לריפוי מחלות קשות ביותר, שעה שהמוצר הכימי הוא ההיפך מזה.

לאמצעים בהם משתמשים בחקלאות הקונבנציונלית, כמו למשל קוטלי עשבים למיניהם או הורמונים שונים, יש השפעות שליליות, אולי עוד יותר חזקות מדישון כימי, והם מפירים את האיזון בקרקע, בצמח, בבעלי-חיים ובבני אדם. לכן, לא רק "הרעל" שהביקורת מתאמצת למצוא בתוצרת החקלאית הוא שלילי, אלא השינויים הפיזיולוגיים והפרת ההרכב הטבעי של המוצר הם הם שגורמים לפגיעה רצינית, למרות שלפעמים אין ביטוי שלילי מיידי.

העוסק בחקלאות אורגנית חייב התנסות והבנה רחבה לטבע ולכל הסביבה. הוא חייב להיות רגיש גם לבעלי-חיים, ומעל לכל הוא חייב להתחשב בבריאותם של בני אדם. לכן, אל לנו לראות את העיסוק בחקלאות אורגנית רק כענף חקלאי נוסף, כגידול אחר או רק כעסק חקלאי-כלכלי. על העוסק בתחום לדעת שהוא שותף אנושי ממדרגה ראשונה, למרות שרוב האנושות עוד לא יודעת ואינה מכירה בכך.

השכר שלנו יבוא עם הזמן, וזאת כאשר הלקוחות שלנו, בארץ ובחול, והמוסדות השונים, שיש לנו קשר אתם, ישוכנעו מרצינות גישתנו. גם לאחר שהדברים הללו יהיו מקובלים, נדרשת ביקורת על הביצוע של החקלאי ועל התוצרת החקלאית, כדי להבטיח אמינות מוחלטת. תפיסה זאת של חקלאות אורגנית, מחשבתית ומעשית היא חיונית כדי להבטיח את אמינות המוצר וכן את ההצדקה של החקלאות האורגנית במובנה הרחב.

כל אדם שעוסק בחקלאות אורגנית ידע כי הוא עוסק במלאכת קודש!

ביקור בתערוכת ביופאח 2015

יזהר טוגנדהפט, מדריך המטעים

תערוכת ביופאח למזון אורגני התקיימה ב-11-14 בפברואר שנה זו בנירנברג, גרמניה. ביקרתי בתערוכה והכנס שנסמך לה, ולהלן רשמיי.

בתערוכה השתתפו יותר מ-2,200 מציגים מ-76 ארצות ויותר מ-44,000 מבקרים מ-135 מדינות. התערוכה נחלקת לשלושה אגפים: מזון אורגני מתוצרת מקומית גרמנית, מזון מתוצרת בינלאומית (70%) וקוסמטיקה (8%). הדוכנים ברובם מציגים מזון מעובד - קמחים, מוצרי חלב ובשר, יין, שמן זית, פרי מיובש ומעובד, דבש וקפה. מיעוטם מציג תוצרת טרייה. הוסבר לי שעיקר התצוגה של תוצרת טרייה עבר לתערוכת Food Logistica, המתקיימת בברלין כשבוע לפני תערוכה זו. באולמות מציג חו"ל אפשר למצוא ביתנים של מדינות, המאגדים יצרנים מאותה מדינה.

במסגרת הכנס התקיימו כ-100 הרצאות ודיונים בנושאים שונים. חלק ניכר מהדיונים עסק בהסכמי הסחר החופשי בין האיחוד האירופי לבין ארה"ב, המכונה TTIP. מסגרת הסכמים זו מיועדת להקל על הסחר הטרנס-אטלנטי, ועיקרם קבלה הדדית של התקינה ונוהלי המכס בין הצדדים. הסכמים אלה מזדאיגים את העוסקים האורגניים במדינות השונות וגם את IFOAM. החשש העיקרי הוא שהסכמים אלה ייצרו מסגרת סחר סגורה בין אירופה לבין צפון אמריקה, באופן שיקשה על יצרנים ממדינות שלישיות למכור את תוצרתם בתוך שוק זה. במסגרת זו התקיים דיון מעניין, שעסק בדרכים להבטיח שמוצרים מהונדסים גנטית לא ייכנסו למוצר הסופי האורגני. נושא זה מקבל חשיבות ככל שמתרחבת תעשיית המזון האורגני,

המשך בעמוד הבא

לאחר סיום לימודיו השתלב והתפתח בתחום החקלאות, והלהבה שליוותה אותו התפתחה איתו עד שגמר אומר לחזור למשק ולשקמו. גם תחזיתיהם של "יועצים וידענים" שונים, כי העניין יסתיים בהפסדים, וחששותיהם של חלק מבני משפחתו הקרובים לא הניאו אותו מדרכו.

בשנת 2007 התחילו בועז ואשתו מיכל בהקמת המשק בשטח מצומצם של כ-2 דונמים (דונם עגבנייה, שליש דונם עגבניית צ'רי ושליש דונם נוסף מלפפון).

בתחילת הדרך עסק בועז בכל עבודה, מתכנן הגידול, ההשקיה והדישון ועד הדליית צמחי העגבנייה, מלווה באמונה

בדרך ובאהבת עבודת הכפיים. בועז ומיכל רתמו את בני המשפחה האחרים (כמקובל במשקים חקלאיים מסורתיים) למשימה המורכבת, ובעמל משפחתי רב חזר המשק לחיים, התפתח וצמח לגן ירק רחב ידיים, בו גדלים מעל ל-50 מיני צמחים שונים. במשק מטפחים בני המשפחה, בנוסף לירקות אורגניים מעולים, גם קשרים חמים.

הירקות נקטפים בכל בוקר ומגיעים עוד באותו היום לבית הלקוח. משפחת חביביאן רואה בכל שלב בתהליך את הלקוח הסופי שלה: מגדלת את הירקות עבור אלה שיאכלו אותם...

משפחת חביביאן פועלת מתוך מחויבות עמוקה לאיכות התוצרת, השירות והטרייות. כן ירבו כמותם.

הבית שלך באורגני
תוכן - השרה

ארגון לחקלאות ביולוגית אורגנית בישראל

חקלאות אורגנית הלכה ומעשה

5 ימי לימוד מלאים + יום סיור
חודש יולי : 7,8,9,14,15,16

הקריה החקלאית, בית דגן

לפרטים נוספים:
ארגון לחקלאות אורגנית
iboaa_m@netvision.net.il
03-7361097/8

אזרחי לוויה • זוגות פוריות • גידול זוגות • זוגות ירקות • זוגות ירקות • זוגות ירקות • זוגות ירקות

סיור במשקים אורגניים • תעשייה חקלאית • פיקוח ותקינה

הסטוריה • איכות סביבה • קומפוסט • פסולת • הזנה • עיבוד קרקע • חיטוי קרקע • הגנת הצומח

פרויקט "שבת" • שבת

לבדיקת חסרים נוספים ולדשן אם יש צורך (מומלץ להיוועץ במדריך).
קימחון וקימחונות - בעונה זו רמת הנגיעות גבוהה, ולכן מומלץ להשתמש בחומרי הגופרית למיניהם, בעיקר בימים חמים, בהם השמש מצויה, ובשמיים למיניהם בימים קרים. **לא ניתן לרסס יחד שמיים למיניהם וגופרית יחד.**

עגבניות

איציק כהן, מדריך בתי צמיחה

כימסון - בעונה זו, כאשר הטמפרטורות בין 10 ל-20 מ"צ, הלילות קרים, הימים בעלי חום מתון והלחות היחסית מרובה, אלה תנאים המעודדים את התפשטות הכימסון. תנאים יבשים עם טמפרטורה גבוהה יעצרו וימנעו את התפשטות הכימסון. לכן מומלץ לאוורר את בתי הצמיחה ככל האפשר, לסלק חלקי צמח נוגעים במהלך הגידול ובסופו, להימנע מהרטבת הצמחים ולהשתמש בחיפוי קרקע. מומלץ להשתמש בקוצייד ובחומרי גופרית באיבוק.

מזג-האוויר המתעתע

ד"ר שירלי גזית, מדריכת גני ירק וגד"ש ומרכזת תחום הגנת הצומח

ימי גשם רבים וביניהם ימי אביב חמים יוצרים תנאי לחות גבוהה וטמפרטורות חמות, האופטימליים להתפתחות מחלות נוף, כגון כשוטית וכימסון. בגן הירק כבר נשתלו ראשוני מחזורי הקיץ וביניהם דלועיים הרגישים להתפתחות מחלת הכשוטית. גם בגידולי החורף האחרונים, הגדלים עדיין בשדות, המצליבים רגישים למחלת הכשוטית. מחלה זו מתבטאת בהופעה ראשונית של כתמים צהובים בדרך כלל, בצד העליון של העלים, ובהמשך הופעת תפטיר לבן תחת הכתמים, בצד התחתון של העלים. בתנאים מיטביים יכולה המחלה לגרום להשמדת נוף הצמחים, בתום שבועות בודדים.

בגידולי העגבנייה שבגן הירק, הגדלים בבתי צמיחה/מנהרות, מומלץ לדחות את מועד הורדת הניילון (למי שהוריד מומלץ להחזיר את הניילון) עד לסוף מאי, להקטנת הסבירות להתפתחות כימסון. בנוסף, בתנאי מזג-אוויר אלו יש לטפל כנגד כשוטית/כימסון בתכשירי נחושת על בסיס שבועי, ובכל מקרה לפנות למדריך להמלצות מפורטות.

רשמי סיור בחקלאות האורגנית

אלי אהרון

במסגרת המשימה להידוק הקשר עם המגדלים האורגניים, יצאתי למסע הכרות עם החקלאים בחלקות הגידול, יחד עם המדריכים הרלוונטיים בתחומים השונים.

סיור בגלבוץ ובבקעת הירדן

מלכישוע בגלבוץ

לסיור הראשון יצאתי עם מרכזת תחום גן הירק והגד"ש, המדריכה ד"ר שירלי גזית. פתחנו את הסיור במלכישוע בגלבוץ שבמועצה האזורית עמק המעינות.

העושה שימוש במקורות צמחיים מגוונים לייצור המוצר הסופי. בתחום המסחרי הוצגה התרחבות של השוק האורגני במזרח אירופה, בברזיל, בהודו ובסין. במקביל מורגשת המגמה של העולם השלישי להיכנס לייצור אורגני ולשווק את התוצרת במדינות האיחוד האירופי.

במספר הרצאות הוצג רעיון חדש, "אורגני 3.0", הרואה בכל שרשרת ההספקה של המזון מארג כולל, בעל השלכות על הסביבה. יש רצון לחבר את הקמעונאי והצרכן אל מקורות המזון ולהגביר את המודעות לחתימת הפחמן של שרשרת ההספקה. במסגרת זו נידונה האחראיות של כל אחד ממרכיבי שרשרת ההספקה לעמוד בתפיסה האורגנית (מזעור הנזק הסביבתי, הוגנות). עלי לציין שמורגשת המגמה הגוברת של העדפת תוצרת מקומית על פני כזו המיובאת והמשונעת על פני מרחקים גדולים.

בתחומים המדעיים מצאתי מספר נושאים בעלי עניין, שראוי לקדםם אצלנו:

- זנים עמידים למחלות של תפוחי אדמה, תפוחי עץ וגפנים.
  - הכרזה על קבוצת עבודה לניסוח תקן אורגני לייצור דבש, המדגיש את חשיבות מתן תנאים נוחים לדבורים ולכוורת.
  - קבוצת עבודה העוסקת במציאת מקורות זרחן נוספים ובוחנת את ההיתכנות ואת הקבלה בציבור של השימוש בזרחן ממקור אורגני אנושי לחקלאות האורגנית.
- ראוי לציין את מעט הנציגים הישראליים בתערוכה - הדקלאים, חישתיל וכנען - אהבה ים המלח (אם החמצתי מישהו - אני מתנצל). בכלום נרשמו תנועה והתעניינות רבה. התערוכה הבאה: 10-13 בפברואר 2016, נירנברג, גרמניה.

עצות מקצועיות לעונה

זית

יזהר טוגנדהפט, רפרנט מטעים והזנה

שימו לב, בתקופה הקרובה צפויים להיות ימים גשומים מאוד וחמים. אלה תנאים אידאליים להתפתחות מחלת עין הטווס, שממילא התבססה בזנים הרגישים בחורף האחרון, שהיה גשום מאוד. מומלץ להתארגן לריסוס נחושת בטווח הזמן המידי, כדי להגן על הלבוב האביבי והתפרחות מפני המחלה.

בהזדמנות זו אבקש להזכיר את חשיבות הרצף של ניטור והפעלת מתקנים להדברת **זבוב הזית**. פעולה לאורך כל הזנה משפרת מאוד ומוזילה את עלות ההדברה.

זחלי סס הנמר מתחילים בפעילות. יש להתחיל לאתר מחילות, לסמן עצים נגועים ולטפל במחילות הטרויות. יש לתלות חוטי פרומון לבלבול הסס, לקראת הגחת הבוגרים. השנה ברצוני לתאם עם חברת אגן את כמות החוטם הנדרשת. מי שמעוניין וזקוק לחוטם - נא מסרו, לי או ליפה במשרד, את הכמות המבוקשת. אנו נבחן את ההתארגנות הדרושה לפי היקפי הביקוש. מי שטרם התחיל **בהשקיה** - זה ממש הזמן. יש להקפיד על כמות מים מתאימה בקרקע, לקראת הפריחה וגלי החום האביביים.

פלפל

איציק כהן, מדריך בתי צמיחה

הפלפל צורך בתקופה זו **ברזל**, ולכן, עם התחדשות הצמחים, מומלץ לתת כ-1 ק"ג בורשל דרך מערכת ההשקיה וכן לבצע בדיקות קרקע

טמפרטורה נמוכה, קרינה נמוכה, רגישות של זן ומחסור באשלגן. יש לציין כי גם כאן נתקלנו בניהול מקצועי ומוקפד של הגידולים האורגניים, תוך שמירה על סניטציה ברמה גבוהה.

סיור במטעים אורגניים במועצות האזוריות מנשה ועמק יזרעאל

בליווי מדריך המטעים יזהר טוגנדהפט, יצאתי לסיור בקיבוצים שבמועצות האזוריות מנשה ועמק יזרעאל.

קיבוץ מגל

פתחנו את הסיור בביקור בקיבוץ מגל, בפגישה עם אורי ואורן. במסגרת הקיבוץ אורי אחראי על גידול האבוקדו ואורן על גידול הזיתים. לקיבוץ מגל 85 דונם אבוקדו אורגני וכן 80 דונם זיתים.

קיבוץ מגל משתייך לתק"צ ונמצא בשטח המועצה האזורית

מנשה. הקיבוץ משווק את האבוקדו ליצוא באירופה, וכרם הזיתים משמש בעיקר לייצור שמן כתית מעולה בכבישה קרה.

בפני נציגי הקיבוץ הוצגה הרפורמה המתבצעת בארגון לחקלאות אורגנית. בכל מקרה, למדנו כי אין חולק לגבי חשיבות קיומו של הארגון, בכל הקשור למתן מענה לבעיות בתחום האורגני ולייצוג המגדלים בפני הגופים השונים.

קיבוץ מצר

נפגשנו עם עמיחי, האחראי על המטעים בקיבוץ מצר שבמועצה האזורית מנשה. לקיבוץ 600 דונם אבוקדו, מתוכם 400 דונם אורגני.

קיבוץ מצר הוקם על-ידי תנועת "השומר הצעיר" ושייך לתק"צ. הקיבוץ משווק את האבוקדו האורגני ליצוא באמצעות חברת

מהדרין. האריזה והליווי של מדריך מקצועי נעשים באמצעות גרנות. תיבדק האפשרות לתגבר את ההדרכה בתחום האורגני.

קיבוץ גבת

פגשנו את רועי ברקן, מנכל הגד"ש, חגי רבן, ממגדלי הזית, שי חמדי, מנהל התפעול, ורועי רבן, המנהל המקצועי.

קיבוץ גבת הינו ותיק במדינת ישראל והוקם בשנת 1926. לקיבוץ מפעל המייצר מערכות השקיה וכן גידולים המשותפים לו ולקיבוצים רמת דוד ושריז. מדובר בסך-הכול בכ-20,000 דונם, שמתוכם כ-1,300 דונם גידולים אורגניים, הכוללים גידולי פלחה (חיטה, בקיה, שיבולת שועל וכו'), כ-150 דונם תבלינים (פטרזיליה וכוסברה), עגבניות לתעשייה, גזר ליצוא, כ-1,000 דונם כרמי זית, מתוכם כ-60 דונם אורגני.

מושב חרב לאת

סיימנו את הסיור בביקור אצל אורי נאהרי, המגדל 4 דונמים רימונים המשך בעמוד הבא

מלכישוע הוא מוסד גמילה מסמים לנוער ומבוגרים, המשלב, כחלק מהטיפול, פעילות חקלאית של הנגמלים בגידול ירקות ומטעים בשטח הפתוח ובבתי צמיחה, בניהולו של עודד, המרכז את גן הירק מטעם המוסד.

הגידולים הינם כולם אורגניים

ומיועדים לצריכה עצמית של הקהילה השוכנת במוסד. הטיפול בגן הירק מהווה עבורם סוג של תרפיה, שמטרתה רכישת דפוסי התנהגות כבני אדם ריבוניים ועצמאיים, המקיימים יחסי גומלין עם סביבתם.

תבליני נהר הירדן

בתחנה הבאה קיבל אותנו שחר מ"תבליני נהר הירדן", במושב מחולה שבבקעת הירדן. "תבליני נהר הירדן" מתמחים בכל צמחי התבלין, צמחים מיוחדים וירק מכל הסוגים. המוצרים המובילים הינם: בזיל, מרווה, קורנית לימונית, עירית, מנטה, כוסברה, פטרזיליה, שמיר, אורגנו, רוזמרין ורוקולה. הגידולים אורגניים ונמצאים בפיקוח של חברת "אגריאור".

תמרים במושב נתיב הגדוד

סיימנו את יום הסיור בבית האריזה לתמרים של מושב נתיב הגדוד, בניהולו של יואב טובי, המרכז את הגידול המשותף.

סיור בבקעת הירדן

קיבוץ בית הערבה

לסיור השני יצאתי עם איציק כהן, המדריך והמרכז את תחום בתי הצמיחה.

פתחנו את הסיור במפגש עם תומר, המרכז את תחום הגידולים האורגניים והקונבנציונליים של קיבוץ בית הערבה שבבקעת הירדן. בית הערבה מונה כ-40 משפחות,

וכלכלת הקיבוץ מתבססת בעיקר על חקלאות: גד"ש ותמרים וכן גידולי פלפל ועגבנייה אורגניים בבתי צמיחה.

הגידולים כולם מוקפדים ומנוהלים על-ידי תומר במקצועיות רבה. קיבוץ בית הערבה בוחן אפשרויות להתמודד עם בעיית החרם האירופי, ובין היתר החל בשיווק תוצרתו לרוסיה.

קיבוץ קליה

בתחנה הבאה נפגשנו עם שמוליק, בחממות לגידול עגבניות בקיבוץ קליה שבבקעה. המגדלים מנסים להתמודד עם בעיית הבלוצ'י (כתמי צבע) בעגבניות, שעל-פי מ"רית העגבניות, שלי גנץ, הינה תופעה הנגרמת על-ידי שילוב של

הענבים משווקים ישירות ליקבים שונים, כ-400 דונם מטעים, הכוללים נקטרינות, תפוחים ואגסים, מתוכם כ-16 דונם אורגניים, כ-400 דונם כרמי זיתים - בעל, המיועדים לשמן המיוצר בכרמי יוסף, ובנוסף לולים ורפת. לקיבוץ מפעל תעשייה, "אורן", לייצור שמשות בטיחות לרכב. במסגרת הסיוור במטעי הקיבוץ ציין סטיבן את בעיית האחסנה בקירור, הנדרשת לוויסות השיווק של האגס האורגני, וזאת בשל כך שלא ניתן לאחסנו עם תוצרת קונבנציונלית בשל השפעתם של החומרים האסורים על הפרי האורגני.

חוות טור סיני

המשכנו את דרכנו בין חורשות ופרדסים אורגניים לחוות טור סיני שבצפון ירושלים.

קיבל את פנינו עודד טור סיני, שהינו הבעלים של החווה המשמשת כחוות נופש, אשר בשטחה מגדל עודד גידולים אורגניים שונים, ובעיקר עצי פרי למיניהם, הכוללים: דובדבנים,

תפוחים, זיתים, גפנים, אגסים, אפרסק ונקטרינה, מישמש, פיג'ויה, אגוזי מלך, חבוש, תות, תאנים ועוד. במסגרת החווה מייצרים מתוצרת זו גם יין, ליקר ושמן אורגניים. בין העצים משתלבים 2 אולמות לאירועים וכן 5 צימרים לנופש.

משפחת טור סיני הינה משפחה שורשית הנטועה חזק מאוד בקרקע. עודד מספר כי השטח נמסר להוריו עם קום המדינה על-ידי קק"ל. משטח זה נותרו 30 דונם של בוסתן אורגני מרהיב בלב פארק עמק הארזים, הצופה לנוף הרי ירושלים והמשקיף אל עמודי הבטון הענקיים המוקמים בימים אלו על נחל שורק, שמיועדים לשאת את הרכבת לירושלים.

קיבוץ רמת רחל

סיימנו את סיוורנו במטעי הדובדבן והנקטרינה של קיבוץ רמת רחל. הקיבוץ הוקם בשנת 1926, בתקופת היישוב, על-ידי חברי "גדוד העבודה", עולים מליטא ומרוסיה. קיבל את פנינו האחראי על המטעים בקיבוץ, רון דותן. לקיבוץ כ-200 דונם מטעי דובדבנים, שמתוכם כ-85 דונם אורגניים.

רון דותן, המשמש גם כיו"ר שולחן הדובדבן, מציין כי

אורגניים במושב חרב לאת שבעמק חפר. במסגרת הביקור נדונה שאלת הכדאיות הכלכלית באחזקת 4 דונמים של מטעים. תודתנו לכל היישובים על קבלת הפנים החמה.

מפגש עם מריו לוי - מייסד הארגון לחקלאות אורגנית בישראל

נסעתי עם פרחיה עינב, מזכירת ארגון מגדלי ירקות, להיפגש עם מריו לוי, מחלוצי החקלאות האורגנית בישראל ומייסד הארגון לחקלאות ביולוגית-אורגנית, בקיבוץ שדה אליהו שבעמק המעיינות.

ביקור זה קשור לעבודה שקיבלתי על עצמי, בנוסף לתפקידי בארגון מגדלי ירקות, לנהל גם את הנושא המקצועי בארגון האורגני, מתוך כוונה לסייע בקידומו של הארגון תוך הידוק הקשר בין הארגון למגדלים האורגניים. אך טבעי היה לעלות לרגל למריו ולקבל ממנו עצות טובות. באמצעות העצות הטובות וההיזון החוזר שקיבלתי מגורמים שונים בתחום האורגני, גיבשתי תכנית עבודה שתוצג במזכירות הארגון. עיקרי התכנית נוגעים להידוק הקשר בין הארגון לחקלאים, גיוס תקציבים לפעילות ושיתופי פעולה עם ארגונים ירוקים דומים רעיונית.

מריו לוי בן 91, נולד באיטליה ועלה ארצה בשנת 1939. בהיותו בן 15 הצטרף לקיבוץ שדה אליהו במסגרת גרעין של בוגרי מקווה ישראל. מריו שימש כמדריך לחקלאות אורגנית בשה"מ ובשנת 1982 הקים את הארגון לחקלאות ביולוגית-אורגנית בישראל ועמד בראשו שנים רבות.

במסגרת הביקור סיירנו בגן הירק האורגני של הקיבוץ, המיישם את הרעיון האורגני בשטחי גידול בהיקף של כ-1,500 דונם. כיום משמש גן הירק כמקור להספקת ירקות אורגניים למטבח המרכזי של הקיבוץ. מאחל למריו בריאות ואריכות ימים.

סיוור בחקלאות האורגנית בפרוזדור ירושלים

יצאתי לסיוור במשקי מגדלי פירות אורגניים ב-2 קיבוצים ובחוות טור סיני בפרוזדור ירושלים. ליווה את הסיוור מדריך המטעים האורגניים, יזהר טוגנדהפט.

קיבוץ צובה

בתחנה הראשונה קיבלו את פנינו בקיבוץ צובה סטיבן ועומר, המרכזים את ענף המטעים בקיבוץ.

קיבוץ צובה הוקם בשנת 1948 על-ידי משוחררי הפלמ"ח, שהוקצו להם כ-4,100 דונם קרקע לעיבוד חקלאי. לקיבוץ כיום 380 דונם כרם, כאשר

הכללים הנדרשים, ודואג לרווחת העופות. החקלאי אוסף את הביצים מדי יום מכ-4,000 מטילות, מכניסן לקירור ומשווק אותן פעמיים בשבוע. ממכסת הביצים הקיימת לא ניתן להתפרנס ללא עבודה נוספת, ואברהם נאלץ לעבוד כשכיר במיכון לעיבודים חקלאיים, להשלמת הכנסת המשפחה.

מושב רמת צבי

המשכנו את דרכנו למושב רמת צבי, למשקו האורגני של שמואל שורניק.

מושב רמת צבי הוקם בשנת 1942 על-ידי עירוני, חברי ארגון הגליל. במושב כ-150 משפחות שכ-50% מהן עוסקים בחקלאות, בעיקר גידול בעלי-חיים (עופות ובקר).

ביישוב ממכות תערובת קונבנציונלית, המספק תערובת למגדלים הקונבנציונליים בסביבה.

למשק שורניק מכסה של כ-7,000 מטילות אורגניות, והוא בן ממשיך להורים מוותיקי היישוב, שהחלו את דרכם בגידול

בקר ברפתות בסיסיות, שהצרכי עבודת כפיים קשה.

שמואל גמלאי של צה"ל המקדיש מזמנו לעבודה ציבורית, הן בפעילות ביישוב והן כחבר במזכירות הארגון לחקלאות אורגנית ובשולחן המגדלים.

מושי, בנו של שמואל, מסייע למשפחה בלול לצד לימודים אקדמיים.

מושב מלאה

משקו של רפי דהן ממושב מלאה הינו התחנה האחרונה בסיור.

מושב מלאה הינו מושב מעורב בחבל תענך, שהוקם בשנת 1956 על-ידי מתיישבים שנטשוהו, ולאחר כשנה אויש שוב על-ידי עולים מפולין, חדורי סולידריות חברתית. בעבר היה עיקר פרנסת

התושבים על חקלאות, אך כיום ניתן לזהות ביישוב בעלי מקצועות חופשיים לצד חקלאים אידיאליסטיים.

רפי הינו מגדל חדש, העוסק בגידול מטילות בגידול אורגני וכרם זיתים, ועיסוקו המרכזי כמנהל סניף עמיר עפולה. גם רפי, כיתר המגדלים, מקפיד על רמת סניטציה גבוהה ומציג בפנינו את בעיית השיווק המשותפת לכל המגדלים.

יש לציין כי ד"ר נחום קוצר פועל ללא ליאות להכנסת שיטות חדשניות בגידול האורגני, למתן מענה לבעיות המתעוררות בתחום התרופתי וכן יש לציין את ה"סידנית", שהוכנסה בהתערבותו ללולים, המחזקת את העופות בהשלמת הסידן בגופם.

תודתי לד"ר קוצר על פעילותו ואיחולי הצלחה לכל המגדלים.

התוצרת מיועדת בעיקרה ליצוא ומוקפדת מאוד באיכותה. בנוסף לדובדבן, לקיבוץ 25 דונם מטעי נקטרינות.

סיור במשקי עופות מטילות אורגניים בחבל תענך שבגליל

כללית

ביקרתי במשקי מגדלי עופות מטילות ביישובי תענך. ליווה את הסיור ד"ר נחום קוצר, הוטרנר והמדריך לגידול עופות אורגניים בארץ.

"מעבר להקפדה על אי שימוש בחומרים כימיים שאינם מורשים בגידול המטילות", אומר ד"ר קוצר, "הדגש המרכזי הינו על רווחת העופות. המשמעות ברורה", הוא מוסיף, "ביצים אורגניות הינן ביצים איכותיות וטובות יותר מבחינה בריאותית".

לאורך כל הסיור עולה שוב ושוב בעיית היכולת לזהות בוודאות ביצים אורגניות. במצב עניינים זה נפתח פתח לזייפנים, מצד אחד, ומצד שני חוסר אמון של הצרכנים באמיתות הצהרת המגדל האורגני. יש דרישה למצוא לכך פתרון.

"יש פתרון", טוען ד"ר קוצר, "קיימת אפשרות לסמן את הביצים האורגניות באמצעות דרישה ממכוני התערובת האורגנית להוסיף פפריקה אורגנית מיוחדת לתערובת, שתגרום לשינוי בצבע החלמון של הביצה, וזאת מבלי לפגוע באיכותה. בכך ניתן להקשות משמעותית על האפשרות לזיופים, כמובן, כל זאת בכפוף לפרסום הדבר בקרב הציבור. אפשרות שנייה היא לייצר מצב בו כל הביצים האורגניות ישווקו באמצעות משווק אחד, שיעסוק אך ורק בשיווק ביצים אורגניות ולא יעסוק בשיווק ביצים קונבנציונליות, כל זאת כמובן תחת פיקוח".

בסופו של יום סוכם כי נושא זה יובא לדיון בשולחן הלול של הארגון לחקלאות אורגנית, במטרה לקדם אותו לביצוע.

מושב ברק

המשק הראשון בו ביקרנו הינו משקו של המגדל שחר אברהם ממושב ברק שבחבל תענך. מושב ברק הוקם בשנת 1956 על-ידי קבוצת עולים ממרוקו ומשתייך למועצה האזורית גלבוע.

כ-40% ממשפחות המושב עוסקים בחקלאות, כולל פרדס, כרם זיתים, חממות, לולים וגידולי שדה.

מבחינת ד"ר קוצר, המשק של שחר אברהם הינו משק **מודל**, וזאת כיוון שלפני כשנה וחצי בנה אברהם את

הלול על-פי הנחיות מקצועיות מתקדמות המתבקשות מגידול אורגני. השליטה בגידול הינה מלאה ומתבצעת באמצעות תוכנת מחשב, המסדירה את תנאי האקלים בתוך הלול וכן שולטת על הנתונים הכמותיים המצטברים בה.

שחר אברהם מקפיד על סניטציה, מאפשר שטח מרעה, על-פי

פעילות בענפים האורגניים

ד"ר שירלי גזית,

מדריכת גני ירק וגד"ש ומרכזת תחום הגנת הצומח

מפגשי שולחן מגדלי גד"ש

מפגש שולחן מגדלי גד"ש אורגניים בנושא "חם על השולחן - שיווק תפוחי אדמה וגזר אורגניים בארץ ולחול", נערך בתאריך 23.2.15 במועדון לחבר שבקיבוץ עלומים בדרום. לאחר סקירה של שירלי גזית, מדריכת הגד"ש, על מגמות בשווקים ומעורבות גופי/אנשי מפתח בתהליכי השיווק, נפתח המפגש לרב-שיח ער של המשתתפים. המפגש העלה אל השולחן נושאים בוערים שהעסיקו את המגדלים וכן את התייחסותם של גורמי שיווק - סיטונאים ויצואנים, שנכחו במפגש.

מפגש שולחן מגדלי גד"ש אורגניים בנושא "תמונת מצב עדכנית - מצב הארגון ותוכניות פעולה עתידיות" נערך בתאריך 3.3.15 בקיבוץ עין חרוד מאוחד. בני שמילוביץ, יו"ר הארגון לחקלאות אורגנית, וגיורא סלוס, גזבר הארגון, סקרו והציגו את מצב הארגון. מדריכת הגד"ש, שירלי גזית, התייחסה אף היא לשאלות החקלאים לגבי כיווני הפעולה של הארגון בעתיד הקרוב. התקבלה החלטה על המשך תמיכה רחבה בארגון ומחויבות החברים בו להמשך פעילות מקדמת ומפתחת בתחום האורגני בכלל ובגד"ש בפרט.

בעקבות המפגשים ולאורם, מתוכננת הקמתם של צוותי פעולה לקידום שיתוף-הפעולה בין חקלאי הגד"ש האורגני ובין גורמי השיווק בארץ ולחול.

גד"ש ומטעים - יום עיון בנושא הזנה וקומפוסט

יום עיון בנושא הזנה וקומפוסט לגד"ש ומטעים ייערך ביום רביעי, בתאריך 20.5.2015 בעין חרוד איחוד. יום העיון יכלול הרצאה של פרופ' מיכה רביב

- מנהל המחקר החקלאי בנווה יער, בנושא הזנה בקומפוסט בחקלאות האורגנית. הרצאה נוספת, בנושא חוק ותקנים לייצור קומפוסט, תינתן על-ידי ד"ר תומא עבוד - רכז אגרוקולוגיה, המשרד להגנת הסביבה, מחוז צפון. כמו-כן יוצגו מוצרי דשנים לחקלאות האורגנית, ונחתום את יום העיון בסיוור באתר קומפוסט העמקים. כל חברי הארגון מוזמנים ביותר להשתתף ביום עיון זה ובאחרים שיבואו בעקבותיו. הזמנה מסודרת תופץ בימים הקרובים.

יום עיון למגדלי גני ירק ובתי צמיחה

יום העיון הראשון לשנת 2015 למגדלי גני ירק ובתי צמיחה התארח ביום שני, 30.3.2015, במשתלת "לקט" שבמושב יעד. האירוח במשתלה הצעירה והמתפתחת היה חם ונעים. במפגש הרצה מריו לוי על סוגיות שונות בחקלאות האורגנית - "בין חזון להלכה למעשה". בהמשך הרצה ד"ר רוברטו נתן, מדרך מחוזי שרות שדה ורפרנט דישון בשה"מ, על יסודות הזנת צמחים. ההרצאה הייתה מרתקת ומעשירת ידע.

בהמשך מתוכננים מספר ימים פתוחים בשיתוף חברת ג'נסיס, החברה בארגון לחקלאות אורגנית, להדגמת זני ירקות חדשים ולסיוור באתרים הבאים:

- גן הירק של חובד'ה בכפר בן נון;
  - משק כהן (איציק כהן) בנצר חזני;
  - חברת ג'נסיס באשלים.
- ימי הסיוור ישולבו גם בהרצאות/הדגמות מקצועיות אחרות.

ופולה בן גוריון, הכירו מקרוב את פועלו המבורך של חתן פרס ישראל הרב דויד גרוסמן בכפר הנוער "זוהרים", צפו אל זירת הקרב בין דויד וגוליית ב"אפס דמים", התחקו אחר דרכו של ישו בעיר העתיקה אמאוס,

קיבלו את השקיעה המקסימה בסטלה מאריס וגם קינחו את הסיוור בחמוס טעים באבו גוש. החוויה הייתה מלמדת ומעצימה ורכשנו חברים קרובים גם לעתיד הרחוק.

סיוור מקצועי של אורחים מפולין

בתאריכים 22.3.2015-25.3.2015 התארחו בארץ לסיוור מקצועי בנושא החקלאות האורגנית שני אורחים מפולין, כמרים הפעילים חברתית לקידום אוכלוסיות שונות בקהילתם ושואפים לעשות זאת באמצעות עשייה וחינוך בחקלאות אורגנית מקומית. האורחים סיירו במשקים אורגניים בדרום (חברת הזרעים ג'נסיס באשלים, משק יוסף בבאר מלכה), דרך המרכז (משק נעמן בלכיש, ה"אמנונים" בנטעים ו"מלוא הטנא" בכרמי יוסף) ועד לצפון (חוות מקורה בכרם מהר"ל, קיבוץ הרדוף). בהדרכתה של שירלי גזית ובליווי של גיא רילוב, זכו האורחים להכיר את המגדלים הנפלאים שלנו יחד עם טעמויות מנופי ארצנו ומצבעיה. בד בבד עם הביקורים המלמדים במשקים האורגניים, זכו האורחים לשיעור בציונות בביקור בצריף ובחלקת הקבר של דוד

